

STAVOVI RODITELJA O VAŽNOSTI GLAZBENO POTICAJNE SREDINE ZA RAZVOJ DJECE JASLIČKE DOBI

Škoko, Paula

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:932947>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

**STAVOVI RODITELJA O VAŽNOSTI
GLAZBENO POTICAJNE SREDINE ZA RAZVOJ
DJECE JASLIČKE DOBI**

PAULA ŠKOKO

Split, 2024.

Odsjek: Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Studij: Izvanredni diplomski studij

Predmet: Razvoj dječje muzikalnosti

**STAVOVI RODITELJA O VAŽNOSTI GLAZBENO POTICAJNE
SREDINE ZA RAZVOJ DJECE JASLIČKE DOBI**

Studentica:

Paula Škoko

Mentorica:

prof. dr. sc. Snježana Dobrota

Split, 2024.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Karakteristike djece jasličke dobi	2
2.1. Uloga odgojitelja u jaslicama	3
3. Uloga glazbe u razvoju djece jasličke dobi	6
3.1. Glazbene sposobnosti djece jasličke dobi	8
3.2. Glazbene aktivnosti djece jasličke dobi	9
3.2.1. Slušanje	12
3.2.2. Pjevanje	14
3.2.3. Poticanje glazbenog stvaralaštva djece jasličke dobi.....	15
3.2.4. Prve glazbene igre djece jasličke dobi	17
3.2.4.1. Zabavljalice	17
3.2.4.2. Cupkalice.....	18
3.2.4.3. Tapšalice	19
3.2.5. Igre zvukovima.....	20
4. Uloga roditelja i odgajatelja u glazbenom razvoju djece jasličke dobi	22
5. Istraživanje: stavovi roditelja o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djece jasličke dobi	26
5.1. Cilj, problem i hipoteze istraživanja	26
5.2. Metoda.....	27
5.2.1. Sudionici.....	27
5.2.2. Instrument i postupak ispitivanja.....	27
5.3. Rezultati i diskusija.....	30
5.4. Diskusija.....	35
6. Zaključak	37
7. Literatura	38
8. Sažetak	40
9. Abstract	41

1. Uvod

Neki znanstvenici vjeruju da izlaganje klasičnoj glazbi, poput Beethovenove ili Mozartove, može unaprijediti opću inteligenciju, ubrzati proces učenja i pamćenja te smanjiti fizičku bol. Slušajući zvukove iz okoline, beba može prepoznati majčin glas i reagirati na njega, čime se počinje razvijati govor. Što je dijete više izloženo verbalnoj komunikaciji, veće su šanse za brži razvoj govora. Djeca uče govoriti prateći određeni model ili uzor, a ako taj model nedostaje, razvoj govora može biti znatno usporen ili čak izostati (Velički, 2009).

Ustanove predškolskog odgoja svojim programima i obrazovnim područjima teže poticati razvoj dječje osobnosti, pri čemu različite kreativne aktivnosti imaju značajan utjecaj, a glazba se ističe kao posebno važna. Glazbene aktivnosti obuhvaćaju pjevanje, sviranje, izražavanje i stvaranje glazbe, kao i istraživanje i pokret. Način na koji se ove aktivnosti provode u praksi uvelike ovisi o kompetencijama odgojitelja (Slunjski, 2012). Prilikom procjene kompetencija koje odgajatelj treba imati, neki autori naglašavaju važnost poznavanja teorija razvoja i učenja djeteta, kao i sposobnost odgajatelja da bude fleksibilan i empatičan. Drugi autori, međutim, pristupaju ovoj temi na sveobuhvatniji način (Šagud, 2005).

Već u prvim danima života, dječje reakcije pokazuju prisutnost glazbenog razvoja, što se može primijetiti i tijekom prenatalnog perioda. Prva godina života ključna je za razvoj osjećaja prema zvuku i glazbi. Važan faktor koji pridonosi tom razvoju jest usmjeravanje djeteta prema različitim glazbenim izvorima na ciljan i svjestan način. Ovakav pristup potiče djetetove napore u reprodukciji glazbenih aktivnosti kroz govorno-glazbene izraze (Gospodnetić, 2015).

2. Karakteristike djece jasličke dobi

Prve tri godine djetetova života predstavljaju razdoblje koje je razvojno najuzbudljivije, najintenzivnije i najznačajnije kako za dijete tako i za cjelokupan život. U ovom periodu dijete stječe ključna znanja i vještine. Uči hodati, razvija poimanje permanentnosti predmeta, prolazi kroz proces prilagodbe odvajanju od skrbnika, razvija verbalne i neverbalne komunikacijske vještine te stječe socijalna iskustva koja postavljaju temelje za formiranje osobnosti.

Prema Eriksonovoj psihosocijalnoj teoriji razvoja, dijete jasličke dobi prolazi kroz dva krizna razdoblja od ukupno osam. Prvo je razdoblje osnovnog povjerenja i nepovjerenja koje traje do prve godine života, dok je drugo razdoblje autonomije i srama i sumnje koje obuhvaća razdoblje od prve do treće godine djetetova života (Došen-Dobud, 2004).

Jean Piagetova teorija kognitivnog razvoja dijeli razvoj na četiri faze: senzomotoričku, predoperacijsku, fazu konkretnih operacija i fazu apstraktnih operacija (Berk, 2007). Razvoj djece jasličke dobi prema Piagetovoj teoriji obuhvaća senzomotoričku fazu (0-2 godine) i ranu predoperacijsku fazu (2-3 godine). Tijekom senzomotoričkog razdoblja, djeca se bave jednostavnim igrama koje uključuju kretanje i dodirivanje, postavljajući temelje za složenije igre kasnije. Djeca istražuju svijet manipulacijom objekata: bacanjem, hvatanjem, stiskanjem i povlačenjem (Došen-Dobud, 2016).

Piaget je senzomotoričku fazu podijelio na šest podfaza. Treća podfaza (4-8 mjeseci) uključuje aktivnosti koje djeca slučajno otkriju, dok u četvrtoj podfazi (8-12 mjeseci) djeca počinju planirati svoje aktivnosti. Šesta podfaza (18-24 mjeseca) uvodi mentalnu predodžbu i simboličku igru (Vasta et al., 1997).

Prema Trc (1958), djeca s 12 mjeseci hodaju uz pomoć, prelaze iz stojećeg u sjedeći položaj i drže olovku lupajući njome. S 18 mjeseci penju se uz stepenice, koriste olovku spontano i energično, a s 30 mjeseci samostalno se penju i silaze niz stepenice, slažu kocke i pokušavaju stajati na jednoj nozi, kopirajući vodoravne i okomite linije. Hvatanje predmeta s 18 mjeseci postaje automatizirano, a kontrola ruke se razvija od pružanja ruku za šalicu do povlačenja olovke vertikalno i horizontalno, te valjanja gline (Trc, 1958). Do druge godine, većina djece prevladava borbu sa silom teže i ravnotežom, te se uspješno kreću i rukuju predmetima (Vasta et al., 1997). Za dijete u senzomotoričkoj fazi važno je da bude aktivno, bez obzira na to što radi (Trc, 1958).

U predoperacijskoj fazi (2-3 godine) počinje se manifestirati simbolička igra. Iako djeca u najranijoj dobi nemaju razvijenu maštu, njihov brzi razvoj omogućuje napredak mašte i

drugih vrsta igara, poput simboličkih igara i imitacije (Došen-Dobud, 2016). Simbolička igra povezana je s pojavom simboličke funkcije, što znači da dijete koristi geste, zvukove i predmete kako bi prikazalo događaje ili objekte, što predstavlja osnovni oblik apstraktnog mišljenja (Šagud, 2002).

U dobi od 2 godine, djeca počinju imitirati socijalne uloge poput majke, oca i djeteta u svojim igrama (Berk, 2007). Do treće godine, djeca razvijaju različite vrste igre, uključujući funkcionalnu, konstruktivnu i simboličku igru (Starc et al., 2004). Neka djeca preferiraju jednu vrstu igre, dok druga kombiniraju različite stilove. Djeca se razlikuju u svojoj sklonosti prema socijalnim interakcijama ili igračkoj aktivnosti, što utječe na njihovu individualnost. Svaka vrsta igre zahtijeva stimulativno okruženje (Silić, 2007) i odgovarajuće materijale kako bi se kroz ponavljanje aktivnosti razvijale i usavršavale dječje vještine.

Odgoj djece rane dobi, kao i djece starije dobi, obuhvaća fizički, intelektualni, moralni, radni i estetski odgoj. Rano djetinjstvo zahtijeva specifičan pristup u konkretnim sadržajima, zadacima odgoja i metodama rada, što se razlikuje od pristupa starijoj djeci (Kovrigine, 1982).

Stokes Szanton (2000) naglašava važnost kompetentnog pristupa djetetu u ovoj fazi razvoja. Odgajatelj ne smije zanemariti nijedan aspekt djetetova razvoja, što uključuje i glazbeni segment. Sveobuhvatan pristup omogućuje djetetu da maksimalno iskoristi svoje potencijale i razvije se na najbolji mogući način (Stokes Szanton, 2000).

2.1. Uloga odgojitelja u jaslicama

Svi odgojitelji će se složiti da rad s djecom u jasličkoj i vrtičkoj skupini nije identičan posao. Iako obje skupine zahtijevaju posvećenost, pažnju i stručnost, metode rada i pristupi koji se primjenjuju u tim okruženjima bitno se razlikuju. Odgojitelj u jaslicama poučava djecu, ali na način koji uključuje usvajanje i proširivanje onoga što djeca prirodno rade kroz svakodnevne aktivnosti. Ovaj proces uključuje prilagodbu aktivnosti kako bi odgovarale njihovoj dobi i razvojnim sposobnostima, što zahtijeva posebnu osjetljivost i razumijevanje dječjih potreba.

Odgojitelj u jaslicama sudjeluje u njihovom veselju pri otkrivanju novih stvari. Djeca u ovoj dobi doživljavaju svijet kroz igru i otkriće, a odgojitelj im pomaže da svaki dan bude ispunjen novim iskustvima i radostima. Bilo da se radi o jednostavnoj igri s kockama, crtanju, pjevanju pjesmica ili istraživanju prirode, odgojitelj je tu da vodi i podržava. Ovo sudjelovanje nije pasivno promatranje, već aktivno uključivanje u dječji svijet, poticanje njihove znatiželje i pružanje okvira u kojem mogu sigurno istraživati.

Istovremeno, odgojitelj zna kada je potrebno postaviti jasne i odgovarajuće granice u ponašanju. Postavljanje granica ključno je za razvoj osjećaja sigurnosti kod djece. Djeca jasličke dobi tek uče o pravilima i strukturama, a dosljednost odgojitelja pomaže im razumjeti što se očekuje od njih. Ove granice nisu restriktivne, već pružaju stabilnu osnovu unutar koje djeca mogu slobodno rasti i razvijati se.

Odgajatelj stvara i neprekidno obogaćuje okruženje poticajima koji omogućuju djetetu da istražuje i otkriva samo. Umjesto da jednostavno prenosi gotove informacije ili direktno poučava dijete, odgajatelj pažljivo prati djetetove aktivnosti i na temelju toga predlaže nove zadatke. Ovakav pristup omogućuje djetetu da samostalno stječe nova saznanja i iskustva (Slunjski, 2001).

Osiguravanje potrebne podrške da dijete uspije u onome što pokušava postići iznimno je bitno. To može uključivati pružanje dodatnih resursa, demonstriranje određene aktivnosti ili jednostavno ohrabivanje djeteta. Podrška koju odgojitelj pruža prilagođena je individualnim potrebama svakog djeteta, prepoznajući da svako dijete uči i razvija se svojim tempom.

Odgajatelj također dopušta djeci da samostalno rade ono što su sposobna uraditi, potičući njihov osjećaj postignuća i samopouzdanja. Samostalnost je važan aspekt razvoja, a djeca koja imaju priliku isprobati stvari sama razvijaju veće povjerenje u svoje sposobnosti. Odgojitelj intervenira samo kada je to nužno, pomažući djeci u zadacima koji ih frustriraju i pružajući im alate da prevladaju izazove.

Rad odgojitelja u jaslicama zahtijeva iznimnu osjetljivost, strpljenje i razumijevanje. Svaki dan donosi nove situacije i izazove, a odgojitelj mora biti spreman prilagoditi se potrebama djece, istovremeno pružajući stabilnost i sigurnost. Kroz podržavajuću ulogu, odgojitelj ne samo da potiče razvoj vještina i sposobnosti, već i oblikuje emocionalni i socijalni razvoj djece, postavljajući temelje za njihov budući rast i uspjeh (Nenadić, 2002).

Autorica Nenadić (2002) opisuje ulogu odgajatelja u jaslicama kao „podržavajućeg sudionika“. Ona vidi odgajatelja kao stručnjaka koji pruža podršku djeci u njihovim naporima da savladaju različite vještine, promatra što djeca pokušavaju postići te im osigurava potrebnu podršku za uspjeh. Odgajatelj također djeluje kao suptilni voditelj odgoja, omogućavajući djeci da rade ono što su sposobna učiniti, te ih potiče da uspješno svladaju zadatke koji ih možda frustriraju.

Posebno naglašava važnost korištenja afirmativnih formulacija prilikom komunikacije s djecom u jaslicama, s obzirom na njihovu dobnu skupinu koja teže razumije negativne ili niječne izjave. Ključni temelj za razvoj svih aspekata djetetova napretka je uspostavljanje

kvalitetne socioemocionalne veze između odgajatelja i djeteta. Postizanje ovih ciljeva zahtijeva od odgajatelja osjetljivost na poruke koje mu dijete šalje, ulaganje truda i vremena (Nenadić, 2002).

Specifičnosti jasličkog djeteta očituju se kroz izražen negativizam i otpor prema poslušnosti, što je izraz djetetove autonomije. Važno je da odgajatelji izbjegavaju situacije u kojima dolazi do sukoba moći između njih i djece te pažljivo biraju način komunikacije s djetetom. Umjesto naredbenog tonusa, preporučljivo je postavljati pitanja koja potiču razmišljanje, poput: „Gdje mislite da bi ove igračke trebale biti pospremljene?“ Pružanje djetetu mogućnosti izbora između pozitivnih opcija, pomaže mu da konstruktivno izrazi svoju potrebu za kontrolom.

Iako odgojitelj nije jedini čimbenik koji utječe na uspjeh odgojno-obrazovnih aktivnosti u predškolskim ustanovama, njegova uloga u pripremi djeteta za život je značajna. Profesionalna osposobljenost odgojitelja omogućuje mu da promišlja i oblikuje svoje metodičke postupke u radu s djecom. Njegova stručnost uključuje pedagošku, didaktičku i metodičku naobrazbu, kao i znanja iz područja opće, razvojne i pedagoške psihologije.

Osim stručnih kvalifikacija, važne su i ljudske kvalitete odgojitelja koje igraju ključnu ulogu u njegovom radu. Demokratičnost, poštovanje dječjih prava, kreativnost, ljubav prema djeci i posvećenost odgojiteljskom zvanju su osobine kvalitetnog odgojitelja. On prepoznaje dobre strane u djetetovim aktivnostima, pruža podršku i, kada je potrebno, usmjerava dijete i pomaže mu u svladavanju prepreka, primjeni stečenog iskustva ili predlaže nove načine za rješavanje problema.

Uvažavanje svakog djeteta i njegovih specifičnih sposobnosti pomaže odgojitelju da prilagodi svoj pristup i diferencira zadatke, bilo da se radi o samostalnim ili skupnim aktivnostima. Odgojitelj prepoznaje i podržava pozitivne aspekte djetetovih aktivnosti, pruža potrebnu podršku, te usmjerava i pomaže u prevladavanju izazova. Također, predlaže nove mogućnosti za rješavanje problema, što dodatno potiče djetetov razvoj i učenje (Lučić, 2007).

3. Uloga glazbe u razvoju djece jasličke dobi

Glazba ima ključnu ulogu u razvoju djeteta tijekom ranog djetinjstva i predškolske dobi. Potiče prirodne glazbene talente djeteta, koji se opisuju kao naslijeđene biološke sposobnosti za prepoznavanje i reprodukciju zvukova te njihovih kombinacija (Starc et al., 2004). Manasteriotti (1981) naglašava da svako dijete ima potencijal za razvijanje glazbenih sposobnosti, pri čemu okruženje u kojem dijete odrasta, posebno aktivnosti koje dijete provodi, igra ključnu ulogu u tom procesu (Manasteriotti, 1981).

Glazbene aktivnosti u obitelji i u vrtiću igraju važnu ulogu u podršci djetetovom glazbenom razvoju. U tom kontekstu, kompetencije odgojitelja su ključne jer od njihovog znanja i svijesti o važnosti glazbenih aktivnosti ovisi koliko će djeca biti motivirana i zainteresirana za razvoj svojih glazbenih sposobnosti (Bačlija Sušić, 2018).

Preporučuje se započeti s glazbenim aktivnostima već u najranijoj dobi, jer takve aktivnosti donose brojne koristi kao što su razvoj kreativnosti, jače samopouzdanje, slobodnije izražavanje i bolji školski uspjeh. Mnogi znanstvenici su proučavali utjecaj glazbe na dječji razvoj, te su objavili niz studija koje potvrđuju mnoge prednosti glazbenih aktivnosti.

Svi se slažu da je bavljenje glazbom izuzetno korisno za razvoj djeteta. To doprinosi razvoju audio-vizualne percepcije, sluha, govora, kontrole glasa, motoričkih vještina te sposobnosti kombinatoričkog i apstraktnog razmišljanja. Također potiče strpljenje, ljubav prema glazbi i samopouzdanje (Marić & Goran, 2013).

Djeca započinju svoja glazbena iskustva već u najranijoj dobi putem pasivnih glazbenih aktivnosti kao što je slušanje, što im pruža ugodne stimulanse koji potiču razvoj mozga. Aktivno sudjelovanje djece u glazbenim aktivnostima poput sviranja, pjevanja i plesanja pokazuje značajno unapređenje različitih funkcija.

Glazbene aktivnosti posebno potiču razvoj komunikacijskih vještina, kako verbalnih tako i neverbalnih, prema naglascima Jeremića (2018). On ističe dinamičan odnos između jezika i glazbe, gdje napredak u jednom području potiče razvoj u drugom (Jeremić, 2018). Djeca uče izražavati se riječima, ali i gestama, mimikom i pokretima, što im pomaže u boljem razumijevanju i izražavanju emocija. Također, glazba poboljšava vizualnu i auditivnu percepciju, omogućujući djeci da bolje prepoznaju i razlikuju zvukove, boje i oblike u svojoj okolini.

Uz to, slušna diskriminacija, koja je ključna za razumijevanje jezika, također se razvija kroz glazbene aktivnosti. Djeca uče razlikovati različite tonove i ritmove, što im kasnije

pomaže u učenju govora i čitanja. Glazba također stimulira kognitivne procese, kao što su pamćenje, mišljenje, opažanje i djelovanje. Djeca koja se bave glazbom često pokazuju bolju sposobnost pamćenja i analitičkog razmišljanja.

Studije ističu značajnu vezu između sposobnosti čitanja i glazbenih vještina, neovisno o dobi ili razini inteligencije. Goddard i Blythe (2008) istražuju kako pamćenje tonova i sposobnost analiziranja akorda mogu značajno utjecati na razvoj čitalačkih sposobnosti. Njihova istraživanja pokazuju da djeca koja su se bolje nosila s glazbenim izazovima često pokazuju bolje rezultate i u izazovima vezanim uz čitanje. Ova veza naglašava važnost glazbenog obrazovanja, kao potencijalnog alata za unaprjeđenje razvoja jezičnih vještina kod djece (Goddard Blythe, 2008).

Motoričke vještine, uključujući grubu i finu motoriku, također se razvijaju kroz aktivnosti poput sviranja instrumenata i plesanja. Dijete će bolje razvijati motoričke aktivnosti uz pomoć glazbe. Spontano plesanje uz glazbu također je korisno za razvoj koordinacije. Glazba također potiče djecu na samostalnost u svakodnevnim aktivnostima poput oblačenja, jela, kupanja, pospremanja i sličnih aktivnosti (Starc et al., 2004).

Glazba potiče kreativnost i apstraktno mišljenje. Djeca koja se bave glazbom često pokazuju veću maštovitost i sposobnost rješavanja problema na inovativne načine. Kroz glazbu, djeca uče izražavati svoje ideje i emocije na jedinstven način, što potiče njihov osobni i emocionalni razvoj.

Proces socijalizacije djeteta uključuje formiranje djetetovih uvjerenja, očekivanja i ponašanja pod utjecajem društvenih faktora (Vasta et al., 1997). Naime, glazba ima značajnu ulogu u poticanju socijalnog razvoja djeteta. Kroz zajedničko pjevanje ili plesanje, djeca se zabavljaju i uče kako djelovati u grupi. Pjesme koje uključuju „pitanja i odgovore“ pomažu djeci da vježbaju strpljivost i čekanje svojeg reda, dok se povučeniija djeca često uključuju u aktivnosti poput plesa ili pjevanja zajedno s grupom (Hansen et al., 2001).

Općenito, glazbene aktivnosti pružaju djeci sveobuhvatan razvoj i pomažu im u oblikovanju različitih aspekata njihove ličnosti i sposobnosti.

Postoji obilje dokaza koji sugeriraju da zvukovi mogu stimulirati fetus i da djeca mogu prepoznati te zvukove nakon rođenja. U jednom istraživanju, trudnice su redovito reproducirale zvukove violine svojim nerođenim bebama. Nakon rođenja, pratili su razvoj tih beba do šest mjeseci starosti. Rezultati su pokazali da su djeca koja su bila izložena glazbi imala naprednije motoričke vještine, brži lingvistički razvoj, bolju somatsko-senzitivnu koordinaciju i razvijenije kognitivne sposobnosti u usporedbi s djecom koja nisu bila izložena glazbi.

Nova istraživanja sugeriraju da glazbena stimulacija može ubrzati sveukupni razvoj dojenčadi, potaknuti ih na dojenje i doprinijeti povećanju njihove tjelesne mase. Također postoji dokaz da glazba pozitivno utječe na novorođenčad koja su rođena prije termina ili imaju nisku porođajnu težinu. Usporedbe su pokazale da su bebe koje su bile izložene glazbi brže dobivale na težini, unosile više hrane, te kraće boravile u bolnici u usporedbi s bebama koje nisu bile izložene glazbenoj stimulaciji.

Glazbena stimulacija u ranom razvoju može pružiti temelj za brojne razvojne prednosti. Na primjer, bebe koje slušaju glazbu mogu razviti bolje slušne i vizualne percepcije te povećati svoju sposobnost za kognitivno procesiranje informacija. Pored toga, glazbene aktivnosti mogu pomoći u razvoju emocionalnih veza, jer zajedničko sudjelovanje u glazbenim igrama može stvoriti osjećaj sigurnosti i povezanosti između majke i djeteta. Također, ritmička stimulacija može potaknuti razvoj unutarnjeg osjećaja za ritam i koordinaciju pokreta, što je važno za kasnije motoričke vještine.

U konačnici, glazba može biti moćan alat u poticanju cjelokupnog razvoja djeteta, pružajući ne samo kognitivne i motoričke prednosti, već i emocionalnu podršku te jačanje socijalnih vještina. Stoga je važno uključiti glazbu u svakodnevne aktivnosti s djecom od najranije dobi.

3.1. Glazbene sposobnosti djece jasličke dobi

U prvim godinama života, svako dijete prolazi kroz različite faze razvoja glazbenih sposobnosti. Od rođenja do šestog mjeseca, u fazi prvog slušanja, dijete reagira na zvukove treptanjem i podrhtavanjem. U trećem mjesecu, počinje okretati glavu prema izvoru zvuka, te pokazuje veću osjetljivost na tonove nego na govor. Između četvrtog i šestog mjeseca, aktivno sluša glazbu, uživa u zvucima te često reagira kretanjem u ritmu glazbe.

U periodu između šestog i osamnaestog mjeseca, dijete ulazi u fazu motoričkih reakcija na glazbu, te počinje imitirati zvukove i gukati kao odgovor na glazbu. Tijekom razdoblja od dvanaestog do osamnaestog mjeseca, pokazuje različite emocionalne reakcije na različite vrste glazbe, izražavajući zadovoljstvo ili nezadovoljstvo.

U fazi pravih glazbenih reakcija, koja se odvija od osamnaestog mjeseca do treće godine, dijete spontano pjeva bez riječi, oponašajući tekst i melodiju pjesama. U trećoj godini, s povećanim interesom za glazbu, dijete usklađuje pokrete s ritmom i počinje pjevati prema glazbenom uzoru, za razliku od spontanog pjevanja. Oko polovice djece uspješno oponaša ritam i melodiju.

Ova razdoblja pokazuju kako se glazbene sposobnosti djeteta razvijaju i napreduju kroz rane godine života, istovremeno potičući emocionalni i motorički razvoj putem interakcije s glazbom.

Između treće i četvrte godine, u fazi imaginativne pjesme, dijete često pjeva raznolike pjesme, izmišlja nove ili kombinira dijelove poznatih pjesama. U fazi razvoja ritma, koja traje od pete do šeste godine, dijete značajno poboljšava sposobnost držanja ritma, iako može imati poteškoća s prilagodbom promjenama tempa i preciznošću intervala.

U periodu od šeste do devete godine dolazi do posljednje faze razvoja glazbenih sposobnosti, poznate kao faza stabilizacije. Tijekom ovog razdoblja, melodijski i ritmički aspekti naglo se razvijaju, a dijete sve bolje percipira i razumije glazbu. To uključuje razumijevanje trajanja, tempa, takta, melodijskih linija i tonaliteta (Starc et al., 2004).

Okolina u kojoj dijete odrasta ima ključnu ulogu u razvoju njegovih glazbenih sposobnosti. Bitno je osigurati kvalitetno glazbeno okruženje, izložiti dijete pjevanju i glazbi, te mu omogućiti aktivno sudjelovanje u glazbenim aktivnostima. Vrsta i količina zvučne stimulacije imaju značajan utjecaj na razinu osjetljivosti djeteta prema glazbi. Glazbena osjetljivost prirodno se razvija kod svakog djeteta, dosežući vrhunac između pete i šeste godine života. Kritično razdoblje za razvoj tih sposobnosti je od rođenja do druge godine djetetova života, kada vanjski utjecaji imaju poseban značaj (Starc et al., 2004).

3.2. Glazbene aktivnosti djece jasličke dobi

Djetetove aktivnosti, okruženje u kojem se odvijaju, kao i njegova inicijativa i samostalnost, u velikoj mjeri ovise od odgajatelja, koji ima ključnu ulogu u njegovom cjelokupnom socioemocionalnom, intelektualnom i fizičkom razvoju (Šagud, 2005). Naime, glazba ima duboko ukorijenjenu prisutnost u životima ljudi diljem svijeta. Još od davnina, različite kulture su joj pripisivale nadnaravnu moć. U starom vijeku, glazba se smatrala sposobnom utjecati na ljudske osobine, bilo da je riječ o stvaranju dobra ili loših svojstava. Vjervanja su se razlikovala, pri čemu je glazba bila sredstvo za umirivanje zlih duhova i olakšavanje svakodnevnih napora.

U starim istočnim civilizacijama, glazba je tumačena kao fragment cjelokupne harmonije svemira. Sedam dana u tjednu povezivalo se sa sedam poznatih nebeskih tijela, a ti dani su bili predstavljeni sa sedam tonova glazbene ljestvice. Ovakav koncept pridavao je glazbi važnost u shvaćanju i doživljavanju ritmova i tonova kao estetskih fenomena.

Glazbeni odgoj, prema Rojku (2012), ima zadaću poticanja svijesti o ljepoti ritmova i tonova, te dubljem razumijevanju glazbe kao umjetnosti koja može obogatiti ljudski život. Glazba je ključni faktor u poticanju sveobuhvatnog razvoja djeteta - intelektualnog, emocionalnog, socijalnog i tjelesnog. Njezina svakodnevna prisutnost u dječjem okruženju doprinosi stvaranju ugodne atmosfere kako u obiteljskom domu tako i u dječjem vrtiću. Prema Bačlija Sušić (2018), glazba postaje neizostavan dio života djeteta, ključno utječući na njegov ukupni razvoj.

Od samih početaka djetetova života važno je izlagati ga glazbi, te mu pružiti mnogo ugodnih zvučnih doživljaja. Glazba postaje ne samo izvor doživljaja već i sredstvo koje privlači pažnju djece i budi u njima osjećaj radosti, kako ističe Manasteriotti (1981). Stoga, kontinuirano izlaganje kvalitetnoj glazbi od najranije dobi djeteta ima dugoročne pozitivne učinke na njegov emocionalni, intelektualni i socijalni razvoj, stvarajući temelje za buduće glazbene i opće obrazovne interese (Hansen et al., 2001).

Dijete dolazi na svijet s prirodnim predispozicijama za razvoj glazbenih vještina, ali na razinu do koje će te vještine biti razvijene utječe okruženje u kojem dijete odrasta. Važno je da osobe koje sudjeluju u odgoju djeteta stvaraju poticajno okruženje koje potiče djetetovo slobodno glazbeno izražavanje, maštanje i obogaćivanje spoznajnog i emocionalnog svijeta. Osim toga, važno je poticati djecu na pažljivo oslušivanje zvukova iz okoline, kako bi se unaprijedila njihova auditivna percepcija.

Manasteriotti (1981) naglašava važnost redovitog pjevanja dječjih pjesmica djeci te izvođenja ritmičnih tekstova kao što su brojalice, tapšalice i cupkalice. Ove aktivnosti trebaju biti praćene pokretima ruku i nogu kako bi se potaknula motorička koordinacija djeteta. Time se ne samo razvija glazbena osjetljivost, već se i potiče cjelokupni razvoj djetetovih intelektualnih i emocionalnih kapaciteta. Stoga je osiguravanje bogatog glazbenog okruženja u ranoj dobi ključno za optimalan razvoj djetetovih glazbenih sposobnosti te za njegov ukupni razvoj kao individue (Manasteriotti, 1981).

Glazbene aktivnosti u predškolskoj dobi ostvaruju se kroz pjevanje, sviranje, slušanje glazbe, izražavanje kroz glazbu, istraživanje zvukova te kroz pokret. One su duboko povezane s drugim aktivnostima i područjima razvoja, više nego u bilo kojem drugom razdoblju kasnije u djetetovom životu. Prema Vidulinu (2016), glazba nije samo izvor glazbenih iskustava i razmišljanja, već i ključan čimbenik u razvoju stvaralačkog identiteta djeteta, pružajući mu mogućnosti za spoznajni, socijalni i emocionalni razvoj.

Integracija glazbenih aktivnosti u svakodnevne aktivnosti i igru djeteta ima ključnu važnost. Aktivno sudjelovanje u različitim oblicima glazbenih aktivnosti potiče spontani stvaralački izraz djeteta kroz glazbu. Prema Bačlija Sušić (2018), glazbene aktivnosti su neizostavan element odgojno-obrazovnih programa koji se provode od rane djetetove dobi.

Vođena igra u vrtićkom kontekstu obuhvaća različite načine korištenja aktivnosti kao sredstva za postizanje odgojnih ciljeva i provođenje određenih tema, umjesto da se radi o slobodnoj igri djeteta. Odgojitelji mogu inicirati i usmjeravati aktivnosti, ali također je važno dopustiti djeci da samostalno istražuju, postavljaju pitanja i sudjeluju u procesu.

Za aktivnosti usmjerene na opuštanje djece preporučuje se da budu nekompetitivne i suradničke prirode, umjesto natjecateljskih. Bitno je da djeca uživaju u tjelesnim aktivnostima i sportskim igrama te se osjećaju ugodno dok sudjeluju u njima.

Aktivnosti iz glazbene kulture se smatraju vođenim aktivnostima zbog specifične prirode glazbe. Kada se glazba pušta u prostoru vrtića, zvuk može doprijeti u cijelu sobu. Međutim, važno je osigurati da ostale igre i aktivnosti u prostoru ne ometaju izvođenje glazbe. Prije početka glazbene aktivnosti, odgojitelj će provjeriti da nema drugih zvukova koji bi mogli smetati, poput buke iz drugih centara ili drugih aktivnosti.

Glazbena aktivnost može započeti jednostavno pjevanjem pjesme, kako bi privukla djecu i potaknula ih da se pridruže. Glazba sama po sebi ima moć privlačenja djece, pa je stoga važno da je aktivnost iz glazbene kulture usmjerena na način koji će potaknuti dječji interes i sudjelovanje.

Odgojitelj unaprijed odabire temu aktivnosti kako bi se pripremio za metodički postupak (Gospodnetić, 2015). U vrtićkom okruženju, najčešći sadržaji uključuju igre s pjevanjem, obradu pjesama i ponavljanje brojalica, no bilo bi poželjno da se i ostali sadržaji jednako često primjenjuju. Iako se riječ „igra“ eksplicitno spominje samo u kontekstu igara s pjevanjem, važno je napomenuti da su i ostale aktivnosti također oblik igre. Glavna razlika je u stvaranju pravila u igrama s pjevanjem, a odgojitelji oblikuju metodički pristup za ostale aktivnosti kako bi djeca uspješno sudjelovala.

Prema Denac (2011) glazbene aktivnosti uključuju slušanje glazbe, izvođenje glazbe kroz pjevanje i sviranje (uz upoznavanje i utvrđivanje novih pjesama), te stvaranje glazbenih sadržaja.

3.2.1. Slušanje

Važno je pažljivo odabrati glazbu koju će djeca slušati. Slušanje glazbe u vrtiću može biti aktivna aktivnost koja se često provodi, ali isto tako može biti i pasivna ako nije metodički organizirana. Preporučuje se da se glazba izmjenjuje s razdobljima tišine, kako bi se potaknula pažnja djece prema određenoj skladbi. Također je važno da se skladba ne prekida, već se postupno stišava prema potrebi (Gospodnetić, 2015).

Glazbeno djelo može nenametljivo biti prisutno u djetetovu okruženju, sve dok ga dijete ne zavoli i prepozna. Prvi susret s glazbom može biti izrazito emocionalan, posebno uz dobru pripremu s dodatnim materijalima, poticajnim pokretima ili sadržajima prilagođenima djeci. Takav emotivni doživljaj može potaknuti djetetov interes i želju da opet sluša istu glazbu, uživa u njoj i bolje je razumije.

Proširenje ovog iskustva može uključivati različite načine integracije glazbe u djetetov svakodnevni život. Na primjer, organiziranje malih glazbenih predstava kod kuće ili u vrtiću može dodatno potaknuti dječji interes za glazbu. Djeca mogu sudjelovati u pjevačkim grupama, gdje će s vršnjacima učiti nove pjesme i razvijati svoje glasovne sposobnosti. Redoviti posjeti koncertima ili glazbenim radionicama također mogu proširiti dječje glazbene horizonte i potaknuti njihovu kreativnost.

Važno je također uključiti razne vrste glazbe, kako bi djeca razvila širi spektar glazbenih preferencija. Kroz upoznavanje s različitim glazbenim žanrovima i kulturama, djeca mogu razviti dublje razumijevanje i poštovanje prema glazbenoj raznolikosti. Sve ove aktivnosti zajedno pridonose sveobuhvatnom razvoju dječje sposobnosti slušanja i uživanja u glazbi, obogaćujući njihovo emocionalno i intelektualno iskustvo (Marić & Goran, 2013).

Manasteriotti (1981) ističe da, prema znanstvenim preporukama, malu djeca treba zaštititi od jakih zvukova i osigurati im siguran razvoj. Djetetovi prvi susreti s glazbom u obiteljskom okruženju trebaju biti ugodni i korisni, što znači da bi glazba trebala biti namijenjena njima, a ne odraslima (Manasteriotti, 1981).

Pored toga, važno je odabrati glazbu koja će djeci biti zanimljiva i koja će im pomoći u razvijanju sluha i glazbenog ukusa. Glazba s jednostavnim melodijama i ritmičkim strukturama može biti posebno korisna, jer omogućava djeci da lakše prate i razumiju glazbene elemente. Korištenje glazbenih igračaka i instrumenata također može biti dobar način da se djeca aktivno uključe u glazbene aktivnosti, potičući njihovu kreativnost i motoričke vještine.

Uz pažljiv izbor glazbe i stvaranje ugodnog glazbenog okruženja, možemo značajno doprinijeti emocionalnom i intelektualnom razvoju djeteta, pomažući im da razviju ljubav prema glazbi koja će ih pratiti kroz cijeli život (Sam, 1998).

Važno je uzeti u obzir umjetničku vrijednost djela i način na koji se prilagođava djetetu. Skladbe trebaju imati ugodne melodijske linije koje potiču estetski doživljaj kod djece rane i predškolske dobi. Skladbe s ili bez instrumentalne pratnje, kao i one koje su isključivo instrumentalne ili vokalno-instrumentalne, preporučuju se djeci u ovom razvojnem periodu zbog njihove pristupačnosti (Gospodnetić, 2015). Različite vrste slušanja glazbe mogu imati različite utjecaje na djecu, ovisno o načinu pristupanja i doživljavanja.

Pasivno slušanje glazbe ima jednaku važnost kao i aktivno slušanje, te igra ključnu ulogu u razvoju glazbenog ukusa i drugih aspekata djetetove ličnosti. Ovo je istaknuto u različitim istraživanjima, koja naglašavaju da glazba koja se sluša u pozadini može imati dubok utjecaj na djecu, iako se odgajatelj ne usredotočuje izravno na glazbu. Odgajatelj mora pažljivo birati glazbene primjere za pasivno slušanje, integrirajući ih u svakodnevne aktivnosti poput pričanja priča ili izvođenja igrokaza. Važno je da glazba služi kao pozadina koja potiče atmosferu, a istovremeno ne smije ometati dječje spontano pjevanje, osobito karakteristično za djecu u jaslama. Doziranje pasivnog slušanja glazbe ključno je kako bi se osiguralo da djeca i dalje imaju priliku za spontano glazbeno izražavanje (Gospodnetić, 2015).

Aktivno slušanje, s druge strane, podrazumijeva emocionalno i intelektualno zaokupljanje glazbenim elementima i strukturama. Ovo je svjesno slušanje gdje slušatelj aktivno uočava i interpretira glazbene izražaje te razumijeva njihove složenosti. Aktivno slušanje potiče razvoj estetskog i intelektualnog doživljaja glazbe te može biti ključno za razvoj slušne sposobnosti kod djece. Kod aktivnog slušanja glazbe, što uključuje glazbene aktivnosti koje provodimo s djecom, važno je pažljivo odabrati slušne primjere. Svaki povijesni period donosi specifične glazbene stilove koji odražavaju svoje vrijeme. Bez obzira radi li se o književnosti, glazbi, slikarstvu ili bilo kojem drugom obliku umjetnosti, kvaliteta umjetničkog djela očituje se kroz njegovu trajnost i relevantnost kroz vremena. Pri odabiru glazbenih djela za djecu, vodimo se tom idejom kako bismo im predstavili glazbene primjere koji su duboko ukorijenjeni u umjetničkoj tradiciji, ali istovremeno su i privlačni i relevantni za dječji ukus i interes (Gospodnetić, 2015).

Važno je naglasiti da aktivno slušanje glazbe nije samo pasivno primanje zvuka, već uključuje dublje razumijevanje i interpretaciju glazbenih elemenata. Kroz sustavno i intenzivno izlaganje različitim glazbenim iskustvima, djeca razvijaju svoju glazbenu osjetljivost i

sposobnost kritičkog razmišljanja o glazbi, potičući tako svoje kreativne potencijale u svim područjima odgoja (Sam, 1998).

3.2.2. Pjevanje

Gospodnetić (2015) ističe da je pjesma centralni element u glazbenim aktivnostima s djecom predškolske dobi. Djeca je usvajaju kroz oponašanje odgojitelja. Važno je odabrati pjesme prilagođene dječjoj dobi po tekstualnoj složenosti, opsegu i stilu, a najčešće se pjevaju pjesme na materinskom jeziku.

Opseg pjesama varira prema dobi djece. Za mlađu skupinu (3-4 godine), opseg je od e1 do a1. Za srednju skupinu (4-5 godina), opseg je od d1 do a1 ili h1, dok je za stariju skupinu od c1 do c2. Preporučuje se izbjegavati pjevanje tonova nižih od c1. Pjesme se mogu tematski grupirati prema godišnjim dobima i drugim relevantnim temama (Gospodnetić, 2015).

Marić i Goran (2013) naglašavaju da je pjevanje ključno za poticanje rane glazbene osjetljivosti djece, posebno u predškolskoj dobi. Pjevanje se smatra najčešćim oblikom početnog muziciranja u tom razdoblju. Rossa Agazzi, poznata talijanska pedagoginja iz početka dvadesetog stoljeća, ističe široku ulogu odgojnog pjevanja u ljudskom životu, opisujući kako se pjeva u različitim životnim situacijama kao izraz osjećaja i potreba.

Tijekom treće godine, djeca se sve češće pridružuju pjevanju uz odgojitelje ili roditelje. Zbog toga je ključno birati pjesme koje su im zanimljive i razumljive, s jednostavnom melodijom, ograničenim rasponom tonova i jednostavnim ritmom. Pjesme koje sadrže ponavljajuće dijelove ili onomatopeje su posebno prikladne jer ih djeca lakše pamte. Djeca nesvjesno uče pjesme oponašajući odrasle, pa je važno pjevati jasno i razgovijetno, često ponavljati tekst s radošću i entuzijazmom.

Pjevanjem pjesama koje su prilagođene djeci potiče se razvoj dječjeg glasa, glazbenog sluha, osjećaja za ritam te se obogaćuje dječji rječnik. Sudjelovanje u zajedničkom pjevanju s drugom djecom u drugoj i trećoj godini života posebno doprinosi emocionalnoj i socijalnoj zrelosti djeteta. Svako dijete u toj dobi ima svoj jedinstveni način pjevanja, stoga odgojitelj treba pristupiti svakom djetetu individualno, uzimajući u obzir njegove sposobnosti i interese.

Važno je poticati djecu da samostalno izmišljaju vlastite „pjesmice“, što je karakteristično za ovu razvojnu fazu. Dijete često spontano izmišlja pjesmice koristeći jedan i više slogova koje ponavlja, bilo da je to tijekom igre s igračkama, u pokretu ili uz različite aktivnosti. Takvo spontano pjevanje pozitivno utječe na cjelokupni razvoj djeteta, uključujući stjecanje samopouzdanja, razvoj govora te emocionalni i intelektualni napredak.

Marić i Goran naglašavaju kontinuirano poticanje radosti pjevanja u svakom djetetu u ovoj dobi. Bitna je djetetova želja za pjevanjem, a ne samo konačan rezultat ili izvedba pjesme. Svaki napor djeteta u pjevanju treba pohvaliti i zajedno s djetetom veseliti se tom izražavanju (Marić & Goran, 2013).

Naime, u trećoj godini života, prilikom prvog susreta s pjesmom, 97% djece samo sluša, dok 2% sudjeluje u pokretima. Tijekom drugog susreta, 32% djece i dalje samo sluša, dok 64% sudjeluje u pokretima, 3% djece pjevuši. Na trećem susretu, 14% djece samo sluša, 46% sudjeluje u pokretima, 35% djece pjevuši, 5% pjeva uz pomoć odrasloga. Do četvrtog susreta, 10% djece samo sluša, 19% sudjeluje u pokretima, 50% djece pjevuši, 15% pjeva uz pomoć odrasloga, a 4% djece pjeva samostalno.

Praksa je pokazala da više od 50% djece usvoji melodiju i tekst pjesme već na desetom susretu s pjesmom, dok svi sudionici postižu potpuno usvajanje tek na trinaestom susretu. Bez obzira na to jesu li djeca samo slušala pjesmu ili aktivno sudjelovala u njezinom pjevanju, za potpuno usvajanje pjesme potrebno je između dvanaest do četrnaest susreta. Ovaj pristup ističe važnost ponavljanja i redovitog izlaganja djeci pjesmama kako bi ih u potpunosti usvojila (Manasteriotti, 1981).

3.2.3. Poticanje glazbenog stvaralaštva djece jasličke dobi

Glazbeno stvaralaštvo, kako ga definira Zofija Lissa (1969), obuhvaća proces stvaranja glazbenog djela od strane pojedinca, s ciljem da se formira zatvorena cjelina koja ima svoj početak, sredinu i kraj. Kroz taj proces nastaje konkretno glazbeno djelo koje može biti zabilježeno notama (Lissa, 1969).

Prema Gospodnetić (2015), važno je poticati dječju kreativnost u glazbenom stvaralaštvu, a odrasli, posebno odgojitelji, mogu to činiti na različite načine. Jedan od pristupa je stvaranje neobičnih zvukova te osluškivanje i oponašanje istih. Također, izrada vlastitih glazbenih instrumenata poput zvečki može biti vrlo poticajna za djecu.

Igra u kojoj se djeci postavljaju zagonetke zvukova ili slušanje glazbe uz ples ili likovno izražavanje dodatno potiče njihovu maštu. Eksperimentiranje s promjenama u poznatim pjesmama ili brojalicama, kao što su izmjene melodije, tempa, dinamike ili naglasaka, može biti vrlo korisno.

Postavljanje glazbenih pitanja i završavanje nedovršenih glazbenih fraza također pomaže u razvoju kreativnosti. Izvođenje pjevanog govora, priča ili pjesama uz zvukovne

efekte, ritmiziranje govora te stvaranje malih orkestara ili sviranje po vlastitom tijelu dodatno obogaćuju dječje glazbeno iskustvo. Svi ovi pristupi pomažu u razvoju dječje kreativnosti u glazbenom okruženju (Gospodnetić, 2015).

Suvremeni kurikulum za rani i predškolski odgoj stavlja naglasak na cjelovit razvoj djeteta, obuhvaćajući intelektualni, emocionalni, socijalni i tjelesni aspekt. Prema ovom pristupu, aktivnosti koje potiču jedan aspekt razvoja pozitivno utječu i na druge, što znači da su razvoj i učenje djece međusobno povezani i integrirani.

Jedan od ključnih ciljeva suvremenog kurikuluma, prema smjernicama Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta (2014), je poticanje glazbenog razvoja kod djece. U vrtićima i predškolskim ustanovama, djeca imaju priliku izražavati se estetski i tjelesno kroz glazbu, te eksperimentirati i uživati u različitim glazbenim iskustvima (Bredkamp, 1996).

Kroz povijest, različite teorije odgoja djece u ranoj i predškolskoj dobi u institucijskom okruženju istaknule su važnost glazbene umjetnosti. Poznati pedagozi kao što su J.A. Komenski, J.-J. Rousseau, J.F. Pestalozzi i F. Fröbel naglašavali su ulogu glazbe u djetetovom odgoju. Glazbena umjetnost također je bila ključni element alternativnih pedagoških pristupa poput Waldorfske pedagogije, Montessori metode i Agazzi pedagogije.

Naime, između 1971. i 1983. godine, u tradicionalnim predškolskim programima, postojali su jasni okviri odgojnih sadržaja koji su bili organizirani u više metodičkih područja ili integrirani u tri programske cjeline. Glazba je tada bila prepoznata kao važan faktor u poticanju cjelovitog razvoja djeteta, ali nije bilo unaprijed određenih glazbeno-odgojnih programa koje su odgojitelji morali nužno provoditi u svom radu.

Dokument „Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece“ iz 1991. godine naglašava glazbu kao jednu od bitnih komponenti u poticanju djetetovih stvaralačkih mogućnosti i cjelovitog razvoja. Navedeno usmjerenje ističe da je u predškolskoj dobi važno poticati znatiželju, aktivnost te stvaralački odnos djeteta prema okolini. Osim toga, naglašava se razvoj senzibiliteta za glazbu, kao i za poetsku riječ i različite oblike izražavanja (*Programsko Usmjerenje Odgoja i Obrazovanja Predškolske Djece*, 1991).

Sve ove smjernice i principi potvrđeni su i danas aktualnim dokumentom Nacionalnog kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje iz 2014. godine. Time se naglašava kontinuitet u važnosti glazbe kao sastavnog dijela odgojno-obrazovnog procesa u predškolskoj dobi.

Prema istraživanjima, djeca jaslíčke dobi su osjetljivija na glazbu kada su u naručju odrasle osobe, preferiraju živi glas u odnosu na snimljenu glazbu, te reagiraju aktivnije na

glazbu kroz pokrete tijela. Stoga je važno prilagoditi glazbeno okruženje tim specifičnostima, kako bi se potaknuo njihov razvoj.

Naime, fokus je na stjecanju ključnih glazbenih iskustava, a to uključuje istraživanje glazbe kroz pokret, prepoznavanje glasova, istraživanje instrumenata te slušanje i opisivanje glazbe. Također, važno je razvijati osjećaj za ritam, boju zvuka, melodiju, tempo i dinamiku kroz uporabu glazbenih elemenata (Starč et al., 2004).

3.2.4. Prve glazbene igre djece jasličke dobi

Igra je neizostavan dio djetinjstva i ključna je za formiranje osobnosti djeteta te za njegov cjelokupni razvoj. U igrama se djeca uče kroz različite aktivnosti i iskustva. Posebno važne su zvučne igre koje potiču djetetovu kreativnost i glazbene sposobnosti.

U prvim godinama života, igre koje koriste pojedine dijelove djetetova tijela uvijek izazivaju radost i veselje. Roditelji ili odgojitelji često izvode te igre već u prvoj godini djetetova života, čime se osigurava stabilnost u sadržaju igara, kako bi ih dijete moglo kontinuirano usvajati.

Marić i Goran ističu da su među najčešćim igrama u prvim godinama prstići, cupkalice, tapšalice i druge slične aktivnosti koje omogućuju blizak kontakt odrasle osobe s djetetom, te stvaraju veselo okruženje. Takve igre ne samo da potiču razvoj osjećaja za ritam, već su važne i za motorički razvoj djeteta, koordinaciju pokreta, razvoj govora i drugih aspekata (Marić & Goran, 2013).

U sklopu igara koje razvijaju osjećaj za ritam spadaju i brojalice, uz koje djeca mogu vježbati brojanje, pljeskati, izvoditi pokrete ili koristiti udaraljke za ritmičke efekte. Brojalice često služe kao poticaj za različite dječje igre, prilagođene njihovim različitim interesima i potrebama. Odgojitelji najčešće koriste brojalice kako bi djeci olakšali brojanje ili organizaciju u skupini, što je čest izazov u toj dobi.

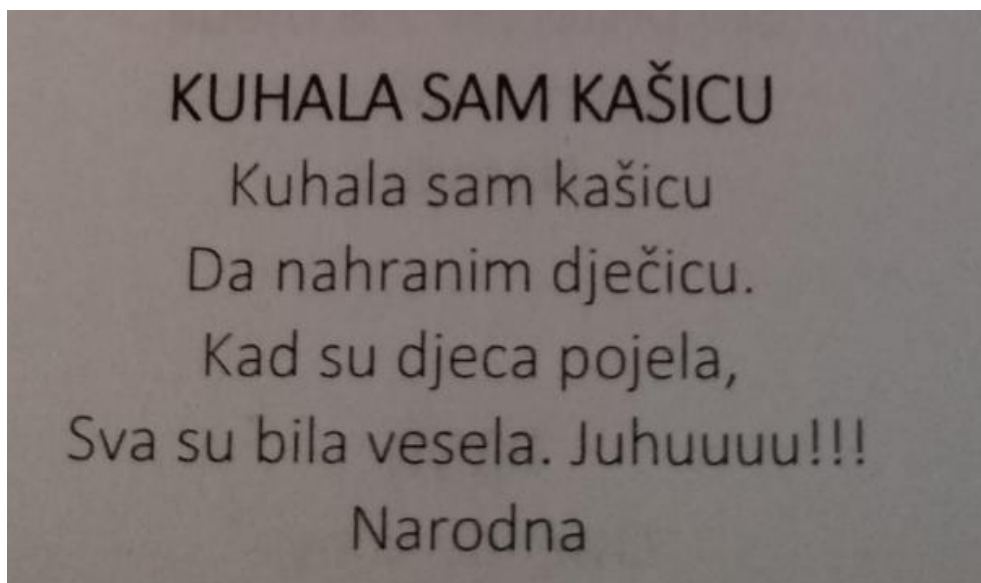
Ova praksa naglašava važnost kontinuiranog i prilagođenog pristupa u igrama s djecom, čime se osigurava potpuni razvoj djeteta kroz igru i zabavu (Gospodnetić, 2015).

3.2.4.1. Zabavljalice

Marić i Goran (2013) ističu važnost igara koje razvijaju osjećaj za ritam već u prvoj godini djetetova života, a posebno igre s prstićima koje su duboko ukorijenjene u našoj tradiciji (Kraljić, n.d.).

Kroz ove igre, uspostavlja se prisan odnos pun pozitivnih emocija između djeteta i odgojitelja. Bitno je naglasiti da cilj nije samo da djeca usvoje tekst ili ga ponove s odraslom osobom, već da kroz igru i ritam izgrade osjećaj za glazbu i uživaju u interakciji s odraslom osobom (Marić & Goran, 2013).

Slika 1: Zabavljalice Kuhala sam kašicu

Izvor: Kraljić, J. (n.d.). *Pjesmom kroz igru – skripta*. Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.

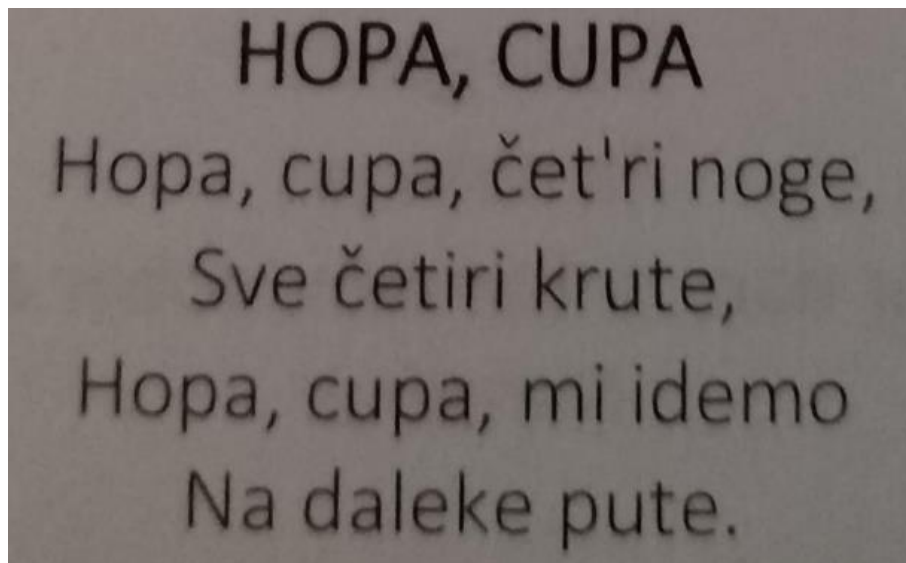
3.2.4.2. Cupkalice

Kada dijete počne sjediti, odgojitelj ili roditelj može sjediti s djetetom na koljenima te mu ritmički izgovarati tekst cupkalice dok lagano cupka nogama, podižući i spuštajući pete na podu. Ova igra je jednostavna i donosi djetetu radost kroz ritmičke pokrete i zvukove.

Kada dijete počne stajati, igra cupkalica se može prilagoditi tako da se dijete pridržava za ruke odrasle osobe, dok odrasla osoba ritmički izgovara tekst cupkalice a zajedno cupkaju nogama. Dijete će s vremenom naučiti samostalno cupkati uz zvuk poznate cupkalice, čak i kada se pridržava ruba ograde ili drugih potpornih površina.

Bitno je napomenuti da se mogu i pjevati, što dodatno obogaćuje iskustvo djeteta s glazbom i ritmom. Ove igre ne samo da razvijaju djetetove motoričke sposobnosti, već i potiču osjećaj za ritam i ugodu u glazbi, stvarajući pritom bliskost između djeteta i odrasle osobe koja s njim igra (Kraljić, n.d.).

Slika 2: Cupkalica Hopa-cupa

Izvor: Kraljić, J. (n.d.). Pjesmom kroz igru – skripta. Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.

3.2.4.3. Tapšalice

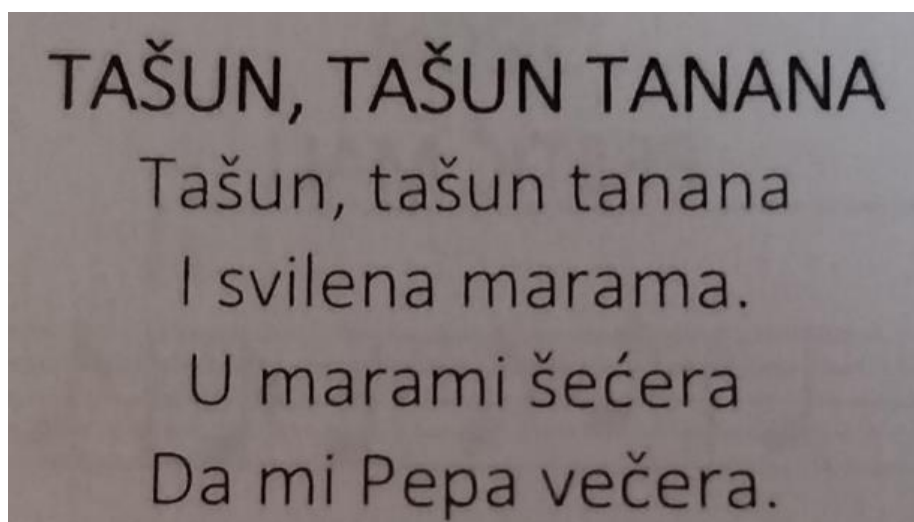
Igre koje odrasli često igraju s djecom u najranijoj dječjoj dobi su tapšalice, drugim nazivom su tašunjaljke ili tašalice. One imaju veliki utjecaj na razvoj djetetovih motoričkih sposobnosti i osjećaja za ritam.

Prema Mariću i Goranu (2013), tapšalice se mogu izvoditi dok dijete leži na leđima, dok sjedi, stoji, a to sve ovisi o njegovom stupnju razvoja. Majka ili bliska odrasla osoba, ritmički plješće dječjim rukama uz izgovaranje riječi tapšalice. Ove tapšalice često se pjevaju u malom opsegu tonova, a njihov tekst se često ponavlja. Dijete će s veseljem dočekati poznate tapšalice, te će ih postupno usvajati kroz često ponavljanje (Marić & Goran, 2013).

Kako dijete raste, postaje sve spretnije u izvođenju tapšalica. Može samo pljeskati dlanom o dlan, iznad glave ili koristiti razne udaraljke poput zvečke ili praporaca dok izvodi tapšalicu. U trećoj i četvrtoj godini, dijete već može izvoditi tapšalice vrlo skladno, prateći ritam izgovaranja teksta tapšalice te uživajući u pokretu i zvuku koji samostalno stvara u igri.

Ove igre ne samo da potiču djetetovu motoričku koordinaciju i osjećaj za ritam, već i jačaju vezu između djeteta i odrasle osobe koja se s njim igra, stvarajući tako pozitivno i ugodno okruženje za igru i učenje (Kraljić, n.d.).

Slika 3: Tapšalica Tašun, tašun tanana

Izvor: Kraljić, J. (n.d.). Pjesmom kroz igru – skripta. Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.

3.2.5. Igre zvukovima

Dijete počinje reagirati na zvukove iz svoje okoline vrlo brzo nakon rođenja. U prvih nekoliko tjedana života, primjećujemo da dijete pokazuje različite reakcije na zvukove oko sebe. Način na koji dijete reagira ovisi o njegovoj razvojnoj dobi i vrsti zvuka koji čuje. Glasni zvukovi često izazivaju nelagodu kod djeteta, a s druge strane, nježni zvukovi potiču osjećaj smirenosti i ugone kod djeteta, što se manifestira u osmijehu, okretanju prema izvoru zvuka ili mirnom snu.

Već u tim ranim fazama, važno je okružiti dijete što češće nježnim i ugodnim zvucima kako bi se potaknulo razvijanje njegove slušne percepcije. Male zvučne igre mogu biti od velike pomoći u tome.

Primjeri igara koje potiču razvoj slušne percepcije kod djece (Mendeš et al., 2020):

U igri „Tko svira“, lagano protresemo zvečku izvan dječjeg vidokruga, s osmijehom na licu. Dijete okreće glavu prema zvuku i raduje se kad nas ugleda. Ponavljamo igru kad se dijete obrati prema nama.

U igri „Kako šušti“, dijete sjedi u ogradici ili na podu. Pokazujemo mu veći komad papira i šušamo, gužvamo ili kidamo ga. Tijekom igre upozoravamo dijete da pažljivo sluša i radimo sve s veselim izrazom na licu.

U igri „Što sve šušti“, provodimo igru skrivenu iza paravana. Dijete pogađa što radimo s papirima i zatim samostalno radi iste aktivnosti. Možemo koristiti različite materijale poput papira, celofana, alu folije ili malih najlonskih vrećica kako bi dijete eksperimentiralo s različitim zvukovima. Ovo potiče dječju radost u osluškivanju, iznenađenje i pozitivno utječe na razvoj slušne percepcije i pažnje.

U igri „Kako boca svira“, stavljamo ispred djeteta više staklenih boca različitih veličina. Lagano kuckamo metalnim štapićem ili žlicom po bocama i zajedno s djetetom osluškujemo različite zvukove. Dajemo djetetu štapić od drveta ili metala da samostalno proizvodi zvukove. Ova igra potiče djetetovu znatiželju i istraživački duh te mu omogućuje da samostalno istražuje zvukove koje mu najviše odgovaraju.

4. Uloga roditelja i odgajatelja u glazbenom razvoju djece jasličke dobi

Glazba obogaćuje svakodnevni život svojom ljepotom i radosti, a kao odgojno sredstvo postaje izuzetno vrijedna kada pridonosi sveobuhvatnom razvoju djeteta u skladu s društvenim ciljevima. To podrazumijeva da glazba treba doprinijeti tjelesnom, umnom, moralnom, estetskom i tehničkom razvoju djeteta. Glazbene aktivnosti pružaju djeci priliku za sveobuhvatni razvoj, potičući ih na kreativnost i izražavanje kroz umjetnost. Svakodnevno uključivanje glazbe u njihove aktivnosti može značajno unaprijediti njihov emocionalni, socijalni i intelektualni razvoj. Tako, glazba ne samo da obogaćuje njihove živote, već i oblikuje njihovu budućnost (Starč et al., 2004).

Naime, djeca nasljeđuju dva svijeta: svijet u koji ulaze roditeljskim odgojem, te svijet koji nasljeđuju rođenjem. Roditelji imaju ključnu ulogu u razvoju djeteta kao prvih odgajatelja, modela za identifikaciju i imitaciju, te primjera za učenje. Njihova uloga važna je u uspostavljanju socijalnih veza djeteta s širim okruženjem.

Keller (2007, prema Ilari, Moura, Bourscheidt, 2011) opisuje roditeljstvo kao ključan mehanizam za prijenos kulturnih vrijednosti između generacija te kao način na koji odrasli oblikuju svoje životne priče kroz interakciju s djecom. Roditelji su odgovorni za pripremu djece za rast i napredak, što uključuje razvoj društvenih vještina, usvajanje vrijednosti i uvjerenja te stjecanje životnih vještina (Ilari et al., 2011).

Uloga roditelja u glazbenom razvoju djece jasličke dobi izuzetno je značajna i može imati dugoročne pozitivne učinke na njihovu emocionalnu, kognitivnu i socijalnu dobrobit. Djeca u jasličkoj dobi, koja obuhvaća razdoblje od rođenja do treće godine života, izuzetno su osjetljiva na zvukove i glazbene podražaje. U ovom razdoblju, njihovi mozgovi se razvijaju nevjerojatnom brzinom, što čini glazbene aktivnosti i interakcije posebno vrijednima.

Jedan od načina na koji roditelji mogu podržati glazbeni razvoj svoje djece jest kroz redovito izlaganje različitim vrstama glazbe. Raznolikost u glazbenim stilovima, ritmovima i tonovima može pomoći djeci da razviju širi glazbeni vokabular i prepoznaju različite glazbene obrasce. Roditelji mogu puštati glazbu kod kuće, u automobilu ili tijekom šetnji, stvarajući okruženje bogato zvukom koje potiče dječju znatiželju i uživanje u glazbi.

Pjevanje je još jedan moćan alat u rukama roditelja. Pjevanje uspavanki, dječjih pjesmica ili jednostavno improviziranih melodija može pomoći u jačanju veze između roditelja

i djeteta. Glas roditelja ima poseban utjecaj na dijete, pružajući mu osjećaj sigurnosti i ljubavi. Osim emocionalne podrške, pjevanje potiče razvoj govora i sluha. Kroz pjevanje, djeca uče prepoznavati riječi, ritam i intonaciju, što doprinosi njihovom jezičnom razvoju.

Igranje jednostavnih glazbenih instrumenata također može biti korisno za djecu jasličke dobi. Roditelji mogu koristiti instrumente poput zvečka, bubnjeva ili ksilofona kako bi potaknuli djecu na istraživanje različitih zvukova i ritmova. Ovi instrumenti ne samo da pružaju zabavu, već i potiču motoričke vještine te koordinaciju ruku i očiju. Aktivno sudjelovanje u stvaranju glazbe može pomoći djeci da razviju osjećaj za ritam i glazbenu strukturu.

Osim aktivnog sudjelovanja u glazbenim aktivnostima, roditelji mogu koristiti glazbu kao sredstvo za smirivanje i opuštanje djeteta. Lagana, umirujuća glazba može pomoći djeci da se osjećaju sigurnije i opuštenije, posebno tijekom vremena odmora ili prije spavanja. Stvaranje rutine koja uključuje glazbu može pomoći djeci da se osjećaju ugodno i sigurno u svakodnevnom životu.

Glazbene aktivnosti također mogu poticati socijalne vještine kod djece jasličke dobi. Kroz zajedničko pjevanje, plesanje i sviranje instrumenata, djeca uče surađivati, dijeliti i komunicirati s drugima. Roditelji mogu organizirati male glazbene grupe ili igre s drugom djecom, što će pomoći u razvoju socijalnih interakcija i osjećaja zajedništva.

Važno je napomenuti da roditelji ne moraju biti profesionalni glazbenici kako bi poticali glazbeni razvoj svoje djece. Svatko može sudjelovati u glazbenim aktivnostima i pružiti podršku svojoj djeci u istraživanju svijeta zvuka. Ključ je u dosljednosti i entuzijazmu koji roditelji pokazuju prema glazbi. Djeca će prirodno oponašati i upijati ono što vide i čuju od svojih roditelja, stoga je važno da roditelji pokažu pozitivan stav prema glazbi i potaknu djecu na aktivno sudjelovanje (Gospodnetić, 2015).

Istraživanja, poput onih koja su provodili Wu (2005, citiran prema Lyon, 2008) i Custodero i suradnici (2003, prema Wills, 2011), pokazala su značajnu povezanost između stavova roditelja prema glazbi i razine glazbenih aktivnosti koje se provode kod kuće. Istraživali su i razinu glazbene interakcije između roditelja i djeteta, pri čemu su otkrili da majke češće pjevaju svojoj djeci nego očevi, te da je razina te interakcije viša s prvorodnim djetetom u usporedbi s mlađom djecom (Wills, 2011).

Kada se dijete uključi u jaslički program, jaslice postaju važan dodatak obiteljskom odgoju. Kako bi uspješno ispunile tu ulogu, ključno je razviti partnerski odnos s roditeljima. To uključuje kontinuiranu komunikaciju, razmjenu informacija, usklađivanje odgojnih metoda i, iznad svega, izgradnju međusobnog povjerenja (Nenadić, 2002).

Prema Olsonu (1994, prema Šagud, 2005), kvalitetu odgajatelja određuju četiri ključna aspekta: poznavanje dječijeg razvoja i teorija učenja, primjena razvojno usmjerenog pristupa u kreiranju kurikuluma, sposobnost stvaranja zdravog, sigurnog i stimulativnog okruženja, te razvijena vještina promatranja djece i efektivne komunikacije (Šagud, 2005). Uloga odgojitelja u glazbenom razvoju djece jasličke dobi također je značajna jer u toj ranoj fazi života djeca usvajaju osnovne glazbene vještine i razvijaju ljubav prema glazbi koja može trajati cijeli život. Odgojitelji u vrtićima imaju jedinstvenu priliku svakodnevno raditi s djecom i kroz razne aktivnosti i igre poticati njihov glazbeni razvoj. Na primjer, odgojitelji mogu stvoriti bogato glazbeno okruženje koje će poticati djecu na istraživanje i uživanje u glazbi. Autori ističu važnost prostora u dječjem vrtiću kao ključnog faktora za djetetov slobodan i siguran razvoj. Gospodnetić (2015) naglašava potrebu za centrima aktivnosti koji omogućuju slobodno kretanje djece bez prepreka i opasnosti. Prema njenim riječima, prostor treba biti organiziran tako da podržava slobodno kretanje djece u velikoj sobi (Gospodnetić, 2015).

S druge strane, Slunjski (2012) opisuje prostor koji je podijeljen na manje cjeline, te ističe da takva organizacija prostora potiče grupiranje djece u manje skupine, što pozitivno utječe na kvalitetu suradnje i komunikacije među djecom. Naglašava također da centri aktivnosti ne bi trebali biti zatvoreni, te da bi trebali omogućiti igru u grupama.

Važno je napomenuti da prostor u dječjem vrtiću treba pružati osjećaj sigurnosti djetetu, omogućujući mu da razvija pozitivnu sliku o sebi, socijalne i emocionalne vještine, samostalnost i inicijativu. Prostori kao što su centar za govorno izražavanje, likovno izražavanje, matematički centar, manipulativne igre, istraživački centar te dramski i obiteljski centar prilagođavaju se potrebama i dobi djece, promičući njihov cjeloviti razvoj.

U konačnici, aktivnosti s glazbom se ističu kao jedan od najljepših i najbezbriznijih načina osiguravanja dobrobiti djeteta unutar ovakvog okruženja (Slunjski, 2012).

Prostor unutar odgojno-obrazovne skupine treba biti pažljivo organiziran kako bi poticao susrete, komunikaciju i razvoj prosocijalnih odnosa između djece i odraslih sudionika odgojno-obrazovnog procesa. Estetski dizajn prostora ima ključnu ulogu u stvaranju okruženja koje potiče kreativnost i aktivno sudjelovanje djece. Prema Slunjski (2012), fleksibilnost prostora omogućuje njegovu prilagodbu za različite aktivnosti, čime se potiče multifunkcionalno korištenje prostora u skladu s potrebama djece.

Odgajatelj je odgovoran za uređenje prostora unutar odgojno-obrazovne skupine. Kvaliteta prostora može značajno utjecati na djetetov razvoj i sposobnost da maksimalno iskoristi svoje potencijale. Stoga je ključno da odgajatelj svojim pristupom i pedagoškim

metodama podržava prostor koji potiče istraživanje, igru i učenje. Prostor nije samo fizičko okruženje, već i refleksija pedagoških vrijednosti i prioriteta odgajatelja (Slunjski, 2012).

Jedan od ključnih načina na koji odgojitelji mogu poticati glazbeni razvoj je redovita integracija glazbe u svakodnevne aktivnosti. Pjevanje dječjih pjesmica, recitiranje ritmičkih brojalica i slušanje glazbe mogu biti sastavni dijelovi dnevne rutine. Pjevanje i ritmičke igre ne samo da su zabavne, već i pomažu djeci u razvoju jezičnih vještina, prepoznavanju riječi, ritma i intonacije. Glazba može biti uključena u aktivnosti poput doručka, igre, spremanja za spavanje, čime se stvara ugodna i poticajna atmosfera.

Odgovitelji mogu organizirati posebne glazbene aktivnosti koje uključuju pjevanje, plesanje i sviranje instrumenata. Kroz ove aktivnosti djeca imaju priliku aktivno sudjelovati u stvaranju glazbe, što potiče njihovu kreativnost, samopouzdanje i socijalne vještine. Plesanje uz glazbu pomaže djeci razviti tjelesne vještine, ravnotežu i koordinaciju. Organiziranje tematskih glazbenih dana ili radionica, gdje se djeca upoznaju s različitim vrstama glazbe i glazbenim stilovima, može dodatno obogatiti njihovo iskustvo.

Svako dijete ima jedinstvene interese i sklonosti prema glazbi, stoga je važno da odgojitelji prepoznaju i podrže te individualne afinitete. Promatranje djece tijekom glazbenih aktivnosti može otkriti koji instrumenti ih najviše privlače, koje pjesme vole pjevati ili na koje ritmove najviše reaguju. Pružanjem dodatnih resursa i prilika za istraživanje tih interesa, odgojitelji mogu pomoći djeci da razviju svoje glazbene talente i strasti.

Suradnja između odgojitelja i roditelja ključna je za poticanje glazbenog razvoja djece. Odgojitelji mogu informirati roditelje o važnosti glazbe u ranom razvoju i potaknuti ih da kod kuće uključuju glazbene aktivnosti. Organiziranje zajedničkih glazbenih radionica za djecu i roditelje, dijeljenje ideja za glazbene igre i aktivnosti koje se mogu provoditi kod kuće te redovita komunikacija o napretku i interesima djece u području glazbe mogu dodatno ojačati ovu suradnju.

Glazba ima snažan utjecaj na emocionalno stanje djece. Odgojitelji mogu koristiti glazbu kao alat za smirivanje i regulaciju emocija djece. Lagana, umirujuća glazba može pomoći djeci da se opuste, osjećaju sigurnije i ugodnije, posebno tijekom prijelaza iz jedne aktivnosti u drugu ili prije spavanja. Glazba može pružiti utjehu i osjećaj sigurnosti, što je posebno važno u stresnim situacijama.

5. Istraživanje: stavovi roditelja o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djece jasličke dobi

5.1. Cilj, problem i hipoteze istraživanja

Cilj ovog istraživanja je ispitati stavove roditelja o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djece jasličke dobi. U skladu s navedenim ciljem, postavljeni su sljedeći problemi istraživanja:

1. Ispitati razlikuju li se stavovi roditelja o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djece jasličke dobi s obzirom na spol i stručnu spremu.
2. Ispitati razlikuju li se stavovi roditelja o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djece jasličke dobi s obzirom na dodatnu glazbenu poduku i poznavanje notnog pisma.
3. Ispitati razlikuju li se stavovi roditelja o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djece jasličke dobi s obzirom na to pohađa li dijete glazbeni vrtić ili ne.

Na temelju postavljenih problema istraživanja formulirane su sljedeće hipoteze:

- H1 Žene, u odnosu na muškarce, imaju pozitivnije stavove o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi.
- H2 Roditelji s višim razinama obrazovanja, u odnosu na roditelje s nižim razinama obrazovanja, imaju pozitivnije stavove o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi.
- H3 Roditelji koji imaju dodatnu glazbenu poduku, u odnosu na roditelje bez dodatne glazbene poduke, imaju pozitivnije stavove o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi.
- H4 Roditelji koji poznaju notno pismo, u odnosu na roditelje koji ne poznaju notno pismo, imaju pozitivnije stavove o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi.
- H5 Roditelji čija djeca pohađaju program glazbenog vrtića, u odnosu na roditelje čija djeca ne pohađaju takav program, imaju pozitivnije stavove o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi.

5.2. Metoda

5.2.1. Sudionici

Ispitivanje je provedeno putem ankete na uzorku od 193 sudionika, roditelja predškolske djece jasličke dobi iz Splitsko-dalmatinske županije (tablica 2). Prosječna dob sudionika bila je 33,95 godina (SD = 5,09, raspon 24 do 46 godina). Od ukupnog broja sudionika, njih 20,2 % pohađalo je glazbenu školu ili dodatnu glazbenu poduku, 37,3 % sudionika je pjevalo ili još uvijek pjeva u zboru ili klapi, njih 8,3 % sviralo ili još uvijek svira neki instrument, a čak 47,2 % roditelja poznaje notno pismo. Više od polovine sudionika (52,9 %) odlazi na koncerte umjetničke glazbe, opere i balete, a još veći postotak roditelja (66,8 %) vodi djecu na glazbene priredbe (nastupe dječjih zborova, dječje mjuzikle, kazališne predstave). Slušanje glazbe važna je aktivnost slobodnog vremena sudionika u ovom istraživanju, pa tako 41,5 % sudionika sluša glazbu 1-2 sata dnevno, njih 37,8 % sluša je više sati dnevno, a 13,7 % sluša glazbu cijeli dan. I, konačno samo 6 % roditelja ne voli klasičnu glazbu, njih 43,5 % voli samo neku klasičnu glazbu, dok 50,5 % sudionika voli ovaj glazbeni stil. Više od polovine djece roditelja iz istraživanja uključeno je u glazbeni program (55,4 %).

Tablica 2: Struktura uzorka

SPOL	N	STRUČNA SPREMA	N
M	43	SSS	27
		VŠS	31
		VSS	107
Ž	150	MR.SC.	23
		DR.SC.	5
UKUPNO		193	

5.2.2. Instrument i postupak ispitivanja

Za potrebe istraživanja konstruiran je upitnik koji se sastoji od dva dijela. U prvom dijelu, *Upitniku općih podataka*, prikupljeni su sociodemografski podatci o sudionicima (grad u kojemu se nalazi vrtić koji djeca pohađaju, spol, godine života, stručna sprema, dodatna glazbena poduka, bavljenje glazbom u slobodno vrijeme, poznavanje notnog pisma, posjećivanje kazališnih predstava i koncerata klasične glazbe, dnevno slušanje glazbe,

preferencije klasične glazbe, dječje pohađanje glazbenog vrtića, odlasci djece na glazbene priredbe (nastupe dječjih zborova, dječje mjuzikle, kazališne predstave).

Drugi dio, *Stavovi roditelja o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djece jasličke dobi* sadrži šesnaest tvrdnji koje ispituju sljedeće sastavnice navedenih stavova: procjena važnosti provođenja glazbenih aktivnosti za cjeloviti razvoj djeteta, dječje glazbene aktivnosti u kućnom okruženju i generalni stavovi roditelja prema glazbi. Uz svaku tvrdnju priložena je skala procjene od 1 do 5 (1 = uopće se ne slažem; 5 = u potpunosti se slažem). Provjerom faktorske strukture skale primjenom eksploratorne faktorske analize (EFA) metodom glavnih komponenata uz varimaks normaliziranu rotaciju, potvrđena je dvofaktorska struktura skale. Prvi faktor uključuje sedam čestica koje se odnose na roditeljske stavove o važnosti glazbenih aktivnosti za cjeloviti razvoj djeteta, dok se na drugom faktoru grupiralo devet čestica koje se odnose na glazbene aktivnosti djeteta u kućnom okruženju i generalne stavove roditelja o glazbi. Navedeni faktori objašnjavaju 50,26 % varijance. Psihometrijske značajke skale prikazane su u tablici 3.

Tablica 3: Psihometrijske značajke skale Stavovi roditelja o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djece jasličke dobi

Tvrđnja		
	F1 Stavovi roditelja o važnosti glazbenih aktivnosti	F2 Glazbene aktivnosti u kućnom okruženju i generalni stavovi roditelja prema glazbi
1.	Smatram da glazba predstavlja sastavni dio cjelovitog i uravnoteženog odgoja i obrazovanja djeteta.	Moje dijete je bilo izloženo glazbi i prije rođenja.
2.	Smatram da glazba utječe na dječje raspoloženje i njegovo emocionalno stanje.	Potičem dijete na stvaranje zvukova i interakciju s glazbenim instrumentima.
3.	Smatram da glazba ima pozitivan utjecaj na dječji kognitivni razvoj.	Pjevam svom djetetu, odnosno sa svojim djetetom, barem jedan put dnevno.
4.	Smatram da glazba ima pozitivan utjecaj na razvoj dječjih komunikacijskih sposobnosti.	Moje dijete je kod kuće izloženo širokom rasponu glazbenih stilova (pop, rap, dance, klasična glazba itd.).
5.	Smatram da glazba ima pozitivan utjecaj na dječji socijalni razvoj.	Potičem dijete da se kreće uz glazbu.
6.	Smatram da glazba ima pozitivan utjecaj na dječji senzorni i psihomotorički razvoj.	Voljela/volio bih da sam kao dijete imala/imao mogućnosti sudjelovati na glazbenom programu u vrtiću ili izvan njega.
7.	Smatram da su glazbene aktivnosti izuzetno značajne za razvoj glazbenih sposobnosti djece i njihov estetski odgoj.	Potječem iz glazbeno poticajne sredine (imam glazbenike u obitelji i sl.).

8.		Smatram izuzetno značajnim da u vrtiću djeca imaju mogućnost pohađanja glazbenog programa
9.		Smatram da je važno da moje dijete nauči svirati glazbeni instrument
Cronbach α	0,87	0,77
M (sd)	45,73 (4,61)	52,14 (7,19)
raspon	24-49	26-63
prosječna r među česticama	0,54	0,33
asimetričnost	-1,77	-0,60
spljoštenost	3,52	0,15

5.3. Rezultati i diskusija

H1 Žene, u odnosu na muškarce, imaju pozitivnije stavove o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi.

Kako bi se provjerila postavljena hipoteza, izračunata su dva Mann-Whitney U-testa, za svaki od dva faktora roditeljskih stavova posebno (tablica 4). Rezultati potvrđuju kako nema razlike ni u jednom faktoru stavova o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi s obzirom na spol roditelja, čime je odbačena postavljena hipoteza.

Tablica 4: Razlike u stavovima o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi s obzirom na spol roditelja

Spol	F1	C	U	z	p	F2	C	U	z	p
M		6,54	2736,5	-	0,13		5,79	1483	-0,87	0,39
Ž		6,87		1,51			5,91			

$p \leq 0,05^*$

$p \leq 0,01^{**}$

H2 Roditelji s višim razinama obrazovanja, u odnosu na roditelje s nižim razinama obrazovanja, imaju pozitivnije stavove o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi.

Kako bi se testirala postavljena hipoteza, izračunata su dva Kruskal-Wallis testa, za svaki od dva faktora stavova roditelja (tablica 5). Rezultati potvrđuju kako nema razlike ni u jednom od stavova roditelja o važnosti glazbeno poticajne sredine s obzirom na stručnu spremu. Time je odbačena postavljena hipoteza.

Tablica 5: Razlike u stavovima o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi s obzirom na stručnu spremu roditelja

Stručna sprema	F1	C	H (4, N=193)	p	F2	C	H (4, N=193)	p
SSS		6,58	5,15	0,27		5,65	1,22	0,87
VŠS		7,00				6,01		
VSS		6,88				5,86		
MR.SC.		6,82				6,22		
DR.SC.		7,00				5,81		

$p \leq 0,05^*$

$p \leq 0,01^{**}$

H3 Roditelji koji imaju dodatnu glazbenu poduku, u odnosu na roditelje bez dodatne glazbene poduke, imaju pozitivnije stavove o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi.

Kako bi se ispitalo je li dodatna glazbena poduka prediktor pozitivnih stavova o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi, izračunata su dva Mann-Whitney U-testa (tablica 6). Što se tiče prvog faktora, nisu uočene razlike u stavovima s obzirom na dodatnu glazbenu poduku. Međutim, kod drugog faktora stavova, koji se odnosi na glazbene aktivnosti djeteta u kućnom okruženju i generalne stavove roditelja o glazbi, uočeno je da roditelji koji su pohađali dodatnu glazbenu poduku više uključuju djecu u glazbene aktivnosti u kući i imaju pozitivnije generalne stavove prema glazbi (slika 4). Time je djelomično potvrđena postavljena hipoteza.

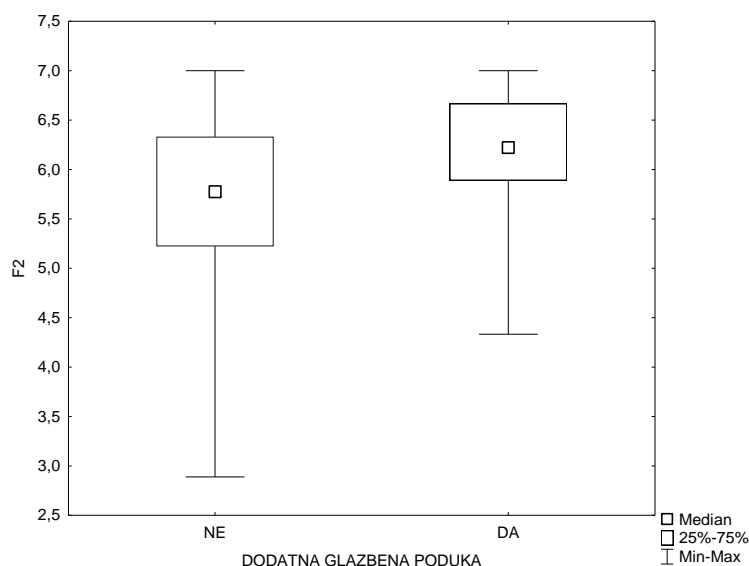
Tablica 5: Razlike u stavovima o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi s obzirom na dodatnu glazbenu poduku roditelja

Dodatna glazbena poduka	F1	C	U	z	p	F2	C	U	z	p
ne		6,85	2725	-	0,37		5,71	1970	-3,31	0,00**
da		6,98		0,89			6,23			

$p \leq 0,05^*$

$p \leq 0,01^{**}$

Slika 4: Razlike u stavovima o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi s obzirom na dodatnu glazbenu poduku roditelja (F2)

H4 Roditelji koji poznaju notno pismo, u odnosu na roditelje koji ne poznaju notno pismo, imaju pozitivnije stavove o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi.

Kako bi se provjerilo je li poznavanje notnog pisma značajan prediktor pozitivnih stavova o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi, ponovno su izračunata dva Mann-Whitney U-testa (tablica 6). U slučaju prvog faktora stavova nisu uočene značajne razlike između roditelja koji poznaju notno pismo i onih koji ga ne poznaju. Međutim, i ovdje je uočena razlika u slučaju segmenta stavova koji se odnosi na provođenje glazbenih aktivnosti u kući i generalne stavove o glazbi i to na način da pozitivnije stavove

imaju roditelji koji poznaju notno pismo (slika 5), čime je djelomično potvrđena postavljena hipoteza.

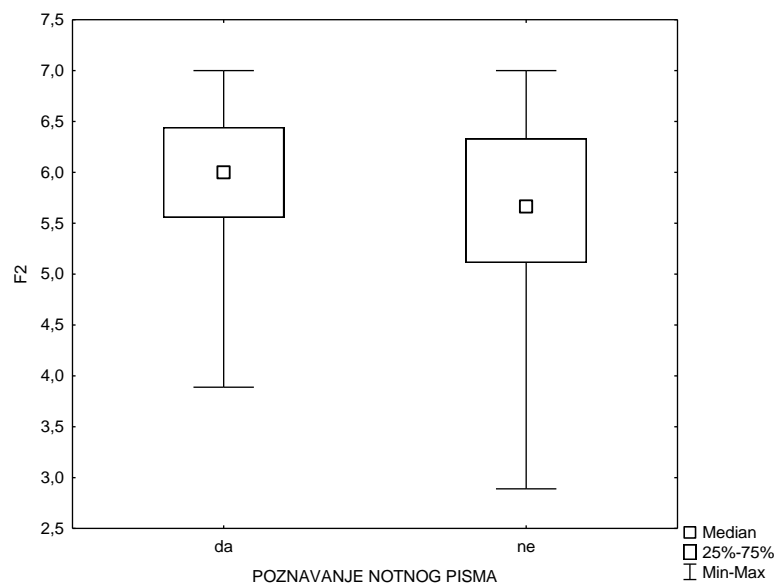
Tablica 6: Razlike u stavovima o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi s obzirom na roditeljsko poznavanje notnog pisma

Poznavanje notnog pisma	F1	C	U	z	p	F2	C	U	z	p
ne		6,84	4638,50	-	0,99		5,65	3626	2,62	0,01**
da		6,81		0,01			5,98			

$p \leq 0,05^*$

$p \leq 0,01^{**}$

Slika 5: Razlike u stavovima o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi s obzirom na roditeljsko poznavanje notnog pisma (F2)

H5 Roditelji čija djeca pohađaju program glazbenog vrtića, u odnosu na roditelje čija djeca ne pohađaju takav program, imaju pozitivnije stavove o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi.

Kako bi se ispitalo je li pohađanje glazbenog vrtića značajan prediktor stavova o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi, ponovno su izračunata dva Mann-Whitney U-testa (tablica 7). Pohađanje glazbenog vrtića pokazalo se značajnim prediktorom oba faktora stavova o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi (slika 6, slika 7), čime je potvrđena postavljena hipoteza.

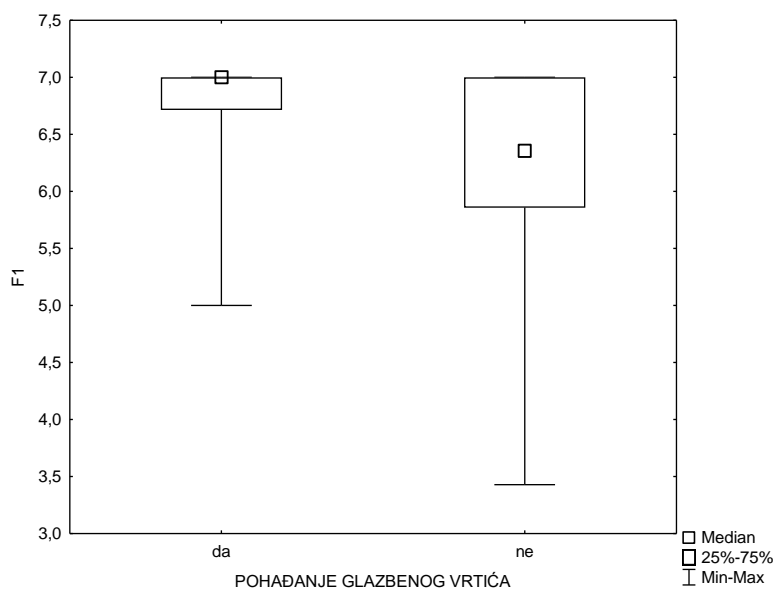
Tablica 7. Razlike u stavovima o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi s obzirom na dječje pohađanje glazbenog vrtića

Pohađanje glazbenog vrtića	F1	C	U	z	p	F2	C	U	z	p
ne		6,32	2801,50	4,66	0,00**		5,66	6895,5	3,75	0,00**
da		7					6,15			

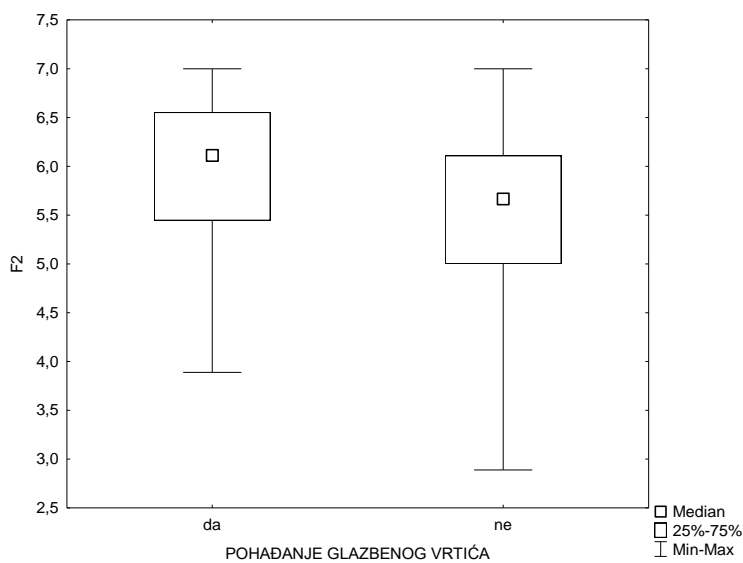
$p \leq 0,05^*$

$p \leq 0,01^{**}$

Slika 6: Razlike u stavovima o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi s obzirom na dječje pohađanje glazbenog vrtića (F1)

Slika 7 :Razlike u stavovima o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi s obzirom na dječje pohađanje glazbenog vrtića (F2)

5.4. Diskusija

Rezultatima ovog istraživanja potvrđeno je kako glazba ima značajno mjesto u životu sudionika generalno. Slušanje glazbe važna je aktivnost slobodnog vremena sudionika u ovom istraživanju, pa tako 41,5 % sudionika sluša glazbu 1-2 sata dnevno, njih 37,8 % sluša je više

sati dnevno, a 13,7 % sluša glazbu cijeli dan. Dobiveni rezultati u skladu su s rezultatima koji potvrđuju značajnu ulogu glazbe u životu ljudi različitih dobnih skupina (Särkämö, 2018).

Rezultatima ovoga istraživanja potvrđeno je kako spol i stručna sprema roditelja ne predstavljaju značajne prediktore stavova prema važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta jasličke dobi. Uočene su razlike između roditelja s glazbenom podukom i bez glazbene poduke, na način da roditelji s glazbenom podukom više uključuju djecu u glazbene aktivnosti u kući i imaju pozitivnije stavove prema glazbi generalno. Poznavanje notnog pisma također je značajan prediktor dijela stavova koji se odnosi na provođenje glazbenih aktivnosti u kući i stavova prema glazbi generalno. Rezultatima istraživanja potvrđeno je da roditelji čija djeca pohađaju program glazbenog vrtića, u odnosu na roditelje čija djeca nisu uključena u takve aktivnosti, imaju pozitivnije stavove prema važnosti glazbeno poticajne sredine.

6. Zaključak

Anketa je provedena među 193 roditelja djece jasličke dobi iz Splitsko-dalmatinske županije kako bi se istražili njihovi stavovi o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta. Rezultati su pokazali da nema značajnih razlika u tim stavovima, ni prema spolu roditelja, ni prema njihovoj stručnoj spremi.

Analizom Mann-Whitney U-testova utvrđeno je da dodatna glazbena poduka nije značajan prediktor pozitivnih stavova roditelja o glazbeno poticajnoj sredini. No, roditelji koji su imali dodatnu glazbenu poduku češće su uključivali djecu u glazbene aktivnosti kod kuće i imali su pozitivnije stavove prema glazbi uopće.

Poznavanje notnog pisma nije značajno utjecalo na prvi faktor stavova, ali roditelji koji su poznavali notno pismo češće su provodili glazbene aktivnosti s djecom kod kuće i imali su pozitivnije stavove prema glazbi.

Pohađanje glazbenog vrtića pokazalo se značajnim prediktorom oba faktora stavova o važnosti glazbeno poticajne sredine za cjeloviti razvoj djeteta prema rezultatima Mann-Whitney U-testova. Roditelji čija su djeca pohađala glazbeni vrtić izrazili su pozitivnije stavove prema važnosti glazbene poticajne sredine i češće su uključivali djecu u glazbene aktivnosti kod kuće.

Ovo istraživanje naglašava važnost dodatnih glazbenih aktivnosti i pohađanja glazbenog vrtića u razvoju djece jasličke dobi, te ukazuje na potrebu daljnjih promišljanja o implementaciji glazbenih programa u ranom djetinjstvu radi poticanja cjelovitog razvoja djece.

7. Literatura

- Bačlija Sušić, B. (2018). Glazbene kompetencije odgojitelja u svjetlu samorefleksije studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. *Hrvatski Časopis Za Odgoj i Obrazovanje*, 20(1), 113–129.
- Berk, L. (2007). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Naklada Slap.
- Bredenkamp, S. (1996). *Kako djecu odgajati: razvojno primjerena praksa u odgoju djece od rođenja do osme godine*. Educa.
- Došen-Dobud, A. (2004). *S djecom u jaslicama*. Alineja.
- Došen-Dobud, A. (2016). *Dijete-istraživač i stvaralac. Igra, istraživanje i stvaranje djece rane i predškolske dobi*. Alinea.
- Goddard Blythe, S. (2008). *Uravnoteženi razvoj*. Ostvarenje.
- Gospodnetić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima 1. dio*. Mali profesor.
- Hansen, K., Kaufmann, R., & Burke Walsh, K. (2001). *Kurikulum za vrtiće: razvojno primjereni program za djecu od 3 do 6 godina*. Biblioteka Korak po korak.
- Ilari, B., Moura, A., & Bourscheidt, L. (2011). Between interactions and commodities: musical parenting of infants and toddlers in Brazil. *Music Education Research*, 51–67.
- Jeremić, B. (2018). Dramski konstrukti kao dodatne aktivnosti u osnovnim školama i vrtićima. *Norma*, 2(23), 183–196.
- Kovrigine, M. (1982). *Sestra odgajateljica u jaslicama i dječjem vrtiću*. Školska knjiga.
- Kraljić, J. (n.d.). *Pjesmom kroz igru – skripta*. Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- Lissa, Z. (1969). *Estetika glazbe (ogledi)*. Naprijed.
- Lučić, K. (2007). Odgojiteljska profesija u suvremeno odgojno-obrazovnoj ustanovi. *Odgojne Znanosti*, 9(1), 152–158.
- Manasteriotti, V. (1981). *Prvi susreti djeteta s muzikom – priručnik za roditelje i sestre odgojiteljice u dječjim jaslicama*. Školska knjiga.
- Marić, L., & Goran, L. (2013). *Zapjevajmo radosno – metodički priručnik za odgojitelje, studente i roditelje*. Golden marketing - Tehnička knjiga.
- Mendeš, B., Marić, L., & Goran, L. (2020). *Dijete u svijetu igre. Teorijska polazišta i odgojno-obrazovna praksa*. Golden marketing - Tehnička knjiga.
- Nenadić, S. (2002). *Odgoj u jaslicama*. Potjeh.
- Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece*. (1991). Glasnik Ministarstva

prosvjete i športa.

- Sam, R. (1998). *Glazbeni doživljaj u odgoju djeteta*. Glosa d.o.o.
- Silić, A. (2007). Stvaranje poticajnoga okruženja u dječjemu vrtiću za komunikaciju na stranome jeziku. *Odgojne Znanosti*, 9(2), 67–84.
- Slunjski, E. (2001). *Integrirani predškolski kurikulum. Rad djece na projektima*. Mali profesor.
- Slunjski, E. (2012). *Tragovima dječjih stopa*. Profil International.
- Starč, B., Čudina Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., & Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Golden marketing - Tehnička knjiga.
- Stokes Szanton, E. (2000). *Kurikulum za jaslice*. Udruga roditelja Korak po korak.
- Šagud, M. (2005). *Odgajatelj refleksivni praktičar*.
- Trc, F. (1958). *Psihologija djeteta za učiteljske škole*. Naučna knjiga.
- Vasta, R., Haith, M., & Miller, S. (1997). *Dječja psihologija*. Naklada Slap.
- Velički, V. (2009). Poticanje govora u kontekstu zadovoljena dječjih potreba u suvremenom dječjem vrtiću. In *Metodika: Časopisi za teoriju i praksu*.
- Wills, A. (2011). Relationship among musical home environment, parental involvement, demographic characteristics, and early childhood music participation. In *Access Theses*.

8. Sažetak

Stavovi roditelja o važnosti glazbeno poticajne sredine za razvoj djece jasličke dobi predstavljaju važan aspekt u razumijevanju utjecaja glazbe na malu djecu. Roditelji sve više prepoznaju važnost glazbe u životima svoje djece od najranije dobi, što potvrđuje rastući interes za glazbenim aktivnostima u jaslicama i obrazovnim ustanovama. Glazbeno poticajna okolina u jaslicama može uključivati različite elemente poput redovitog izlaganja glazbi, pjevanja, sviranja instrumenata te korištenja glazbe kao sredstva za umirivanje i podsticanje djetetova razvoja. Roditelji smatraju da takva okolina pridonosi razvoju sluha, koordinacije, jezičnih sposobnostim, te emocionalnog izražavanja kod njihove djece. Kvalitetni glazbeni programi u jaslicama ne samo da potiču djetetovu kreativnost i izražavanje, već i pružaju platformu za socijalnu interakciju i razumijevanje kulture. Stavovi roditelja o ovim programima često se temelje na osobnom iskustvu i vidljivim rezultatima u djetetovom napretku. Stoga, pozitivni stavovi roditelja o glazbeno poticajnoj sredini u jaslicama reflektiraju rastuću svijest o važnosti glazbe u ranoj dječjoj dobi i njezinom dugoročnom utjecaju na cjelokupni razvoj djeteta.

Ključne riječi: *dijete, jaslice, predškolski odgoj, glazba*

9. Abstract

Parents' attitudes regarding the importance of a music-enriched environment for the development of children in daycare represent a crucial aspect in understanding the impact of music on young children. Parents increasingly recognize the importance of music in their children's lives from early childhood, evidenced by growing interest in musical activities in daycares and similar institutions. A music-enriched environment in daycares may include various elements such as regular exposure to music, singing, playing instruments, and using music as a means to calm and stimulate children's development. Parents believe that such an environment contributes to the development of hearing, coordination, language skills, and emotional expression in their children. High-quality music programs in daycares not only foster children's creativity and expression but also provide a platform for social interaction and cultural understanding. Parents' attitudes towards these programs often stem from personal experience and visible results in their children's progress. In summary, parents' positive attitudes towards music-enriched environments in daycares reflect a growing awareness of the importance of music in early childhood and its long-term impact on overall child development.

Key words: child, daycare, preschool education, music

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja PAULA ŠKOKO, kao pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i literatura. Izjavljujem da ni jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, stoga ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 19.09. 2024.

Potpis

Paula Škoko

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: Paula Škoko

Naslov rada: Stavovi roditelja o važnosti glazbeno poticajne sredine za razvoj djece
jasličke dobi

Znanstveno područje i polje: Društvene znanosti i pedagogija

Vrsta rada: Diplomski rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje): prof. dr. sc. Snježana Dobrota

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje): prof. dr. sc. Snježana Dobrota,
doc. dr. sc. Marijo Krnić, pred. i dr. sc. Daniela Petrušić, asistent

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti* (NN br. 119/22)).

Split, 19.09.2024.

Potpis studentice: *Paula Škoko*

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.